

MARIE BENEDICT

ROUVA EINSTEIN

Suomentanut Kaisa Haatanen

sitruuna kustannus

Englanninkielinen alkuteos *The Other Einstein*
Copyright © 2016 Marie Benedict

Kannen suunnittelu © 2016 Sourcebooks, Inc.
Kannen kuvat © Susan Fox/Trevillion Images, murphy81/
Shutterstock, Jack1e/Shutterstock, Marina Sun/Shutterstock,
Runrun2/Shutterstock

Published by agreement with
Sebes and Bisseling Literary Agency

ISBN 978-952-7343-07-4

Painopaikka Tallinna Raamatutrükikoja, 2020

Sitruuna Kustannus Oy
www.sitruunakustannus.fi

Jimille, Jackille ja Benille

PROLOGI

*4. elokuuta 1948
62 Huttenstrasse
Zürich, Sveitsi*

Loppu on lähellä. Tunnen kuinka se lähestyy kuin pimeä, viettelevä varjo, joka vie minulta pian viimeisen valon. Katson viime minuutteina taakseni.

Miten kadotin tieni? Miten menetin Lieserlin?

Pimeys tihenee. Viimeisillä hetkilläni kaivelen menneisyyttä huolellisen arkeologin lailla, jotta löytäisin vastauksia. Haluan tietää onko aika todella subteellista, kuten sinä niin kauan sitten sanoit.

Mileva "Mitza" Marić Einstein

OSA I

Esineet pysyvät lepotilassa tai jatkavat tasaisessa, suoraviivaisessa liikkeessä, kunnes jokin voima pakottaa sen muuttamaan tilaansa.

Sir Isaac Newton

LUKU 1

Aamu

20. lokakuuta 1896

Zürich, Sveitsi

SILITIN KÄSILLÄNI VALKOISEEN, vastasilitettyyn paitaani huivin alle tulleita pieniä ryppyjä ja työnsin tiukasta nutturastani irronneen kiehkuran takaisin. Huoliteltu olemukseni nuhraantui, kun kävelin sumuisen ja kostean Zürichin katuja Teknilliselle korkeakoululle. Paksut, tummat hiukseni kieltäytyivät itsepäisesti pysymästä paikoillaan, ja minua harmitti. Halusin että pienetkin yksityiskohdat olisivat tänään kunnossa.

Suoristin selkäni ja yritin vaikuttaa edes hiukan pitemmältä kuin valitettavasti olin, ja tartuin luokkahuoneen raskaaseen ovenkahvaan. Monta opiskelijasukupolvea ennen minua oli kuluttanut oveen etsattua kreikkalaista kuviointia ja ovenkahva tuntui kutistuvan kädessäni, joka oli melkein yhtä pieni kuin lapsella. Pysähdyin. *Tartu ovenkahvaan ja työnnä ovi auki, sanoin itselleni. Sinä pystyt tähän. Tämän kynnyksen ylittäminen ei ole uutta. Olet ylittä-*

nyt tämän ylitsepääsemättömäksi väitetyn miehen ja naisen välisen esteen aikaisemminkin vaikka kuinka monessa luokahuoneessa. Ja aina olet onnistunut.

Silti epäroin. Tiesin hyvin, että vaikka ensimmäinen askel on vaikein, ei toinen ole paljonkaan helpompi. Pystyin melkein kuulemaan Papan äänen, ja hän käski minun jatkaa. Hänen äänensä oli vain hiukan henkäystä kovempi. ”Ole rohkea”, Papa kuiskasi omalla, harvinaisella serbian kielellämme. ”Sinä olet *mudra glava*.” Viisas. ”Sinun sydämessäsi sykkii henkipattojen veri, meidän slaavilaisten esi-isiemme veri, ja he olivat lainsuojattomia. He käyttivät kaikkia keinoja, jotta saivat sen mikä heille kuului. Mene tekemään omaa tehtävääsi, Mitza. Mene järjestämään asiasi.”

En voinut koskaan tuottaa hänelle pettymystä.

Väänsin kahvasta ja ovi levähti auki. Kuusi ihmistä kääntyi minuun päin: viisi tummaan pukuun pukeutunutta opiskelijaa ja tummaviittainen professori. Heidän kalpeilla kasvoillaan loisti hämmennys ja pieni paheksunta. He eivät olleet huhuista huolimatta oikeasti varautuneet siihen, että heidän joukkoonsa tuli nainen. He näyttivät melkein hölmöiltä silmien pullottaessa ja leukojen roikkuessa, mutta ymmärsin olla nauramatta. Pakotin itseni olemaan kiinnittämättä huomiota opiskelijatovereitteni ilmeisiin ja kalpeisiin kasvoihin. He yrittivät epätoivoisesti näyttää raskaasti vahattuine viiksineen kahdeksatoista ikävuottaan vanhemmilta.

Tahto hallita fysiikkaa ja matematiikkaa olivat tuoneet minut Teknilliseen korkeakouluun, ei halu saada ystäviä tai miellyttää muita. Muistutin itseäni tästä yksinkertaisesta tosiasiaista, kun käännyin katsomaan ohjaajaani kasvoihin.

Professori Heinrich Martin Weber ja minä katselimme toisiamme. Pitkä nenä, raskaat kulmakarvat ja pikkutar-kasti muotoiltu parta. Tunnetun fysiikan professorin pe-lottava olemus tuki hänen mainettaan.

Odotin, että hän alkaisi puhua. Kaikki muu olisi tul-kittu äärimmäiseksi röyhkeydeksi. Minulla ei ollut enää varaa sellaiseen luonteenpiirteeseen, sillä pelkkä läsnä-oloni Teknillisessä korkeakoulussa oli monen mielestä jo enemmän kuin tarpeeksi. Olin kuin kapealla polulla, jonka toista reunaa ei ollut vielä tallottu, ja minä vaadin päästä sinne. Minun toivottiin pysyvän omalla, valmiiksi tallotulla puolellani.

”Ja te olette?” hän kysyi aivan kuin ei olisi odottanut minua, kuin ei olisi koskaan kuullutkaan minusta.

”Neiti Mileva Marić, sir.” Rukoilin, että ääneni ei väri-sisi.

Weber tarkasteli luokkansa oppilasluetteloa hyvin hi-taasti. Tietenkin hän tiesi kuka olin. Hän oli fysiikan ja matematiikan ohjelman johtaja. Koska vain neljä naista ennen minua oli hyväksytty tuohon ohjelmaan, oli minun täytynyt anoa häneltä opinto-oikeutta päästäkseni aloit-tamaan ensimmäisen vuoden nelivuotisesta ohjelmasta, jota kutsuttiin kuutosryhmäksi. Hän oli itse hyväksynyt minut! Luettelon tutkiminen oli häpeämätön ja laskel-moiva liike, jolla hän viestitti mielipiteensä muulle luokalle. Se antoi heille luvan seurata esimerkkiä.

”Olette se neiti Marić Serbiasta tai jostakin muusta sen kaltaisesta Itävalta-Unkarin maasta?” hän kysyi nos-tamatta katsettaan, ikään kuin luokassa olisi joku toinen neiti Marić, joka olisi kotoisin joltakin kunniallisemmalta seudulta? Näin Weber teki oman mielipiteensä slaavilai-

sista Itä-Euroopan kansoista erittäin selväksi – eli että me, tummat ulkomaalaiset, olisimme jollakin tavalla huonompia kuin germaanikansat tai uhmakkaan neutraalit sveitsiläiset. Tämä oli jälleen yksi ennakkoluulo joka minun piti kumota, jotta menestyisin. Ihan kuin se, että olin ainoa nainen kuutosryhmässä – ja vasta viides, joka oli koskaan hyväksytty fysiikan ja matematiikan ohjelmaan, – ei olisi tarpeeksi.

”Kyllä, sir.”

”Voitte istuutua”, hän lopulta sanoi ja osoitti tyhjää tuolia. Onnekseni ainoa jäljellä oleva tuoli oli kauimpana hänen korokkeeltaan. ”Me olemme jo aloittaneet.”

Aloittaneet? Tunnin ei pitänyt alkaa vielä viiteentoista minuuttiin. Oliko luokkatovereilleni annettu jotakin sellaista tietoa, jota minulle ei? Olivatko he sopineet tapaavansa aikaisemmin? Halusin kysyä mutta en kysynyt. Kinastelu heittäisi vain öljyä liekeille minua vastaan. Eikä sillä ollut mitään väliä. Saapuisin yksinkertaisesti itsekin paikalle viittätoista minuuttia aikaisemmin huomenna. Ja aikaisemmin ja aikaisemmin vaikka joka aamu, jos oli tarpeen. Minulta ei jäisi sanakaan Weberin luennoista kuulematta. Hän oli väärässä jos luuli, että aikainen aloitus olisi minulle este. Minä olin isäni tytär.

Nyökkäsin Weberille ja katsoin pitkää kävelymatkaa ovelta tuolilleni. Tapani mukaan laskin askelmäärän, jonka joutuisin käyttämään matkaan. Kuinka suoriutuisin välimatkasta parhaiten? Yritin ensimmäisellä askeleella pitää käyntini suorana ja piilottaa ontumiseni, mutta ramman jalkani laahaus kaikui luokkahuoneessa. Hetken mielijohteesta päätin, että en yritä peittää ontumista olenkaan. Minä esittelisin tällä tavalla kollegoilleni vam-

man, joka minulla oli ollut syntymästani asti.

Kolahdus ja laahaus. Uudestaan ja uudestaan. Kahdeksantoista kertaa, kunnes saavutin tuolini. Tuntuu kuin olisin sanonut joka vedolla: *Olen tässä, hyvät herrat. Katsokaa ja unohtakaa sitten koko asia.*

Hikoillessani uurastuksesta tajusin, että luokkahuone oli muuttunut täysin hiljaiseksi. Toiset odottivat minun asettumistani paikalleen ja olivat ehkä nolostuneet ontumiseni tai sukupuoleni tai ehkä molempien vuoksi, sillä he katsoivat sivuun.

Kaikki paitsi yksi.

Oikealla puolellani oli nuori mies, jonka hiukset olivat vallattomat ja kuin moppi tummanruskeita kiharoita. Hän tuijotti minua. Toisin kuin yleensä päätin kohdata hänen katseensa. Vaikka katsoin häntä suoraan silmiin ja haastoin hänet ivaamaan minua ja kömpelöä yritystäni, hänen puoliavoimet silmänsä eivät kääntyneet minusta pois. Sen sijaan hänen silmäkulmansa rypistyivät, kun hän hymyili minulle viiksiensä tumman varjon takaa. Hänen kasvoillaan oli hämmästyneet virnistys, ehkä jopa ihaileva.

Kuka hän oikein luuli olevansa? Mitä hän katseellaan tarkoitti?

En ehtinyt saada hänestä selvää, kun istuin paikalleni. Kurotin laukkuani ja otin esiin paperia, mustetta ja kynän, ja valmistauduin Weberin luentoon. En antaisi etuoikeutetun luokkatoverini julkean, tutkivan katseen häiritä minua. Katsoin suoraan professoriin ja tunsin yhä luokkatoverini katseen, mutta en antanut sen häiritä.

Weber ei ollut kuitenkaan yhtä määrätietoinen. Tai anteeksiantava. Hän tuijotti nuorta miestä ja selvitti kurkkuaan. Kun nuori mies ei vielääkään suunnannut

katsetaan professoriin, tämä sanoi: ”Haluan koko luokan huomion. Tämä on ensimmäinen ja viimeinen varoitus, herra Einstein.”